

ارزیابی و نقد کیفیت کتاب درسی دانشگاهی نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ براساس معیار ده گانه منصوریان

ویدا رحیمی نژاد^۱

چکیده

کتاب درسی نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ در انتشارات پیام نور در سال ۱۳۹۸ به چاپ رسیده است. نویسندگان این کتاب بلقیس روشن و حسین رحمانی و مخاطبان آن دانشجویان کارشناسی رشته زبان و ادبیات انگلیسی اند. هدف مقاله حاضر ارزیابی کیفیت این کتاب براساس معیارهای ارزشیابی کتابهای دانشگاهی منصوریان (۱۳۹۲) بوده است. روش انجام این پژوهش تحلیل انتقادی است. براساس یافته‌ها، نقاط قوت کتاب شامل استفاده از اندیشه‌های سایر متخصصان موضوعی، نگارش ساده و روان، طراحی جذاب جلد کتاب است. ضعف‌های این کتاب عبارت‌اند از: رعایت نکردن ساختار یکسان در ارائه مطالب در فصل‌هایی که مرتبط با دوره‌های ادبی است، رعایت نکردن استانداردهای متناسب با متون ادبیات انگلیسی، رعایت نکردن ماهیت تعاملی، عدم رعایت کامل ویژگی‌های فیزیکی، و نداشتن توجه لازم به بحث تئاتر. با توجه به یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که نویسندگان نتوانسته‌اند تمامی اصول ده گانه منصوریان را در کتاب به صورت کامل رعایت کنند و این کتاب نیاز به بازنگری دارد.

واژگان کلیدی: نقد کتاب، ادبیات انگلیسی، نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰

۱. استادیار، گروه علوم انسانی، پژوهشکده مطالعات برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران، ایران (vrahiminejad@yahoo.com).

Evaluation of the Quality of *Drama (17th-20th C.)* as a University Textbook based on Ten Criteria of Mansourian

Vida Rahiminezhad¹

Abstract

Drama (17th-20th C.), as a textbook was published by Payam Noor Publishing House in 2018. It was written by Belghis Roshan and Hossein Rahmani. Undergraduate students of English language and literature in universities are the audience of this textbook. The aim of this article is to evaluate the quality of this book based on Mansoorian's academic book evaluation criteria. The methodology used to do this research was critical analysis. Findings show some strengths and weaknesses, strengths such as the use of the ideas of other experts, simple and fluent writing, and the attractive design of the book cover and notable weaknesses are the failure to consider the same structure in the presentation of material in the chapters that are related to literary courses, lack of appropriate citation as used in English literature texts, lack of interactive nature of the book, not considering all physical characteristics, lack of necessary attention to the subject of theater. It is concluded that the authors have not fully considered the ten principles of Mansoorian's criteria in their book, that is why the textbook needs to be revised by authors.

Keywords: book review, English literature, drama in the 17th to 20th centuries

1. Assistant professor, Humanities, Research Institute for Education, Organization for Educational Research and Planning, Tehran, Iran (vrahiminejad@yahoo.com).

مقدمه

هنگامی که در مورد آموزش به طور کلی و آموزش عالی به طور ویژه بحث می‌کنیم، کتاب درسی یکی از مهم‌ترین محورهای بحث خواهد بود (حسینی، ۱۳۹۷)، زیرا آموزش بدون برنامه درسی و مهم‌ترین محصول آنکه کتاب درسی است امکان‌پذیر نخواهد بود، کتاب درسی همان‌طور که در فرهنگ واژگان آکسفورد (۲۰۱۷) آمده است یک محتوای استاندارد در یک موضوع خاص است. کتاب درسی اساسی‌ترین ماده آموزشی است که در مدارس و دانشگاه‌ها استفاده می‌شود (موکوندان^۱، ۲۰۱۴، لی^۲، ۲۰۱۳، چارالامبوس^۳، ۲۰۱۱). کتاب درسی ابزار اصلی تدریس و فعالیت‌های یادگیری و همچنین ملاک‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی است (سیکوراوا^۴، ۲۰۱۱، به نقل از نوریان، ۱۳۹۴، آرمند و ملکی، ۱۳۹۱).

موضوع این مقاله کتاب نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ که یکی از کتاب‌های درسی رشته زبان و ادبیان انگلیسی در دوره کارشناسی است. این کتاب به تغییرات حاصل در انگلستان از قرن ۱۷ تا ۲۰ و همچنین تأثیرات آن بر نمایشنامه‌های انگلستان اشاره دارد. قرن ۱۷ مصادف با دوره بازگشت^۵ است. منظور از بازگشت، احیای سلطنت در انگلستان در سال ۱۶۶۰ است که با بازگشت چارلز دوم به عنوان پادشاه (۱۶۸۵-۱۶۶۰) پس از دوره مشترک المنافع الیور کرامول بود. در واقع این کتاب به بررسی نمایشنامه‌های دوره‌های مختلف بازگشت، رمانتیسم، ویکتوریا، مدرنیسم و پست‌مدرنیسم پرداخته است.

کتاب نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ دو واحد درسی است و یکی از عناوین تخصصی مصوب در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای دانشجویان کارشناسی رشته زبان و ادبیات انگلیسی است. براساس مصوبه وزارت علوم (۱۳۸۷) هدف این درس «آشنایی با سیر تحول نمایشنامه و تأثر از قرن هفدهم تا پایان قرن بیستم انگلستان است. علاوه بر شناخت خصوصیات نمایش در این قرون، آثار برجسته نمایشنامه‌نویسان این دوران نیز مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد».

با توجه به اینکه موضوع این مقاله کتاب درسی است لازم است ذکر شود که کتاب درسی مهم‌ترین منبع در کلاس درس در فرایند یاددهی و یادگیری است. دانشجو و استاد از

1. Mukundan
2. Lee
3. Charalambous
4. Sikorava
5. restoration

کتاب‌های درسی به عنوان راهنمای دستورالعمل استفاده می‌کنند. کتاب درسی شامل مطالب نوشتاری است که به صورت نظاممند تهیه می‌شود و به دانشجو کمک می‌کند تا همراه با مطالبی که استاد بیان می‌کند، درس را بفهمد (سراسی و همکاران^۱، ۲۰۲۱). بنابراین نقد کتاب‌های درسی برای ارتقای کیفیت آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و مؤثرترین روش سنجش کیفیت متن و مشخص کردن نقاط قوت و ضعف کتاب است. «پویایی و اثربخشی از ویژگی‌های بارز نقد است که ضرورت دارد در فضایی سالم و با بهره‌گیری از روش‌های مدون صورت گیرد». باید این نکته را متذکر شد که تاکنون کتاب درسی *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* (روشن و رحمانی، ۱۳۹۸) بررسی نشده است، بنابراین در راستای پویایی و اثربخشی این اثر، مقاله حاضر با هدف ارزیابی و نقد کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* (روشن و رحمانی، ۱۳۹۸) از معیارهای ده گانه منصوریان (۱۳۹۲) استفاده کرده است، تا بدین طریق نقاط قوت و ضعف آن شناسایی و راهکارهایی مناسب برای بازنگری و بهبود کیفیت آن ارائه شود. سؤال‌های پژوهشی با توجه به معیارهای ده گانه منصوریان شامل بررسی «تخصص‌گرایی و هدفمندی»، «توان نظری و دلالت‌های کاربردی»، «توان استنادی و ماهیت بین‌رشته‌ای»، «جامعیت و روزآمدی کتاب»، «پاکیزگی نگارشی و ادبی»، «انسجام و یکپارچگی محتوایی و ساختاری»، «همخوانی با نظریه‌های یادگیری»، «شیوه برقراری ارتباط مؤلف با مخاطب» و «ویژگی‌های فیزیکی و ظاهری» کتاب تنظیم شده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در دوره کرامول جنگ داخلی بین پادشاه و پارلمان بین سال‌های ۱۶۴۲ تا ۱۶۴۸ با اعدام شاه چارلز اول در سال ۱۶۴۹ به پایان رسید. در ابتدا انگلستان به یک جمهوری پیوریتن^۲ (۱۶۴۹) به نام مشترک‌المنافع تبدیل شد و سپس در سال ۱۶۵۳ تحت نظارت لرد اولیور کرمول به یک رژیم استبدادی پیوریتن تبدیل شد. در این دوره اصلاحات به شکلی کاملاً رادیکال اعمال می‌شد. نمایش و سرگرمی امری غیراخلاقی محسوب و برای عموم ممنوع شد. اما خارج از قانون به صورت پنهانی بازیگران در خانه‌های شخصی یا مسافرخانه‌ها نمایش‌های درول یا صحنه‌های طنز^۳ اجرا می‌کردند.^۴

1. Serasi, et al.

2. Puritan

3. Droll (short comic scene)

4. <https://www.britannica.com/search?query=Droll>

پس از مرگ اولیور کرامول (۱۶۵۸) رژیم استبدادی پیوریتن به پایان رسید. هنگامی که سلطنت انگلستان تحت پادشاهی چارلز دوم در سال ۱۶۶۰ دوباره برقرار شد، تئاترها دوباره باز شدند، نمایشنامه های محبوب دوباره اجرا شدند و همچنین تقاضا برای نمایشنامه نویسان جدید و آثار آنها به وجود آمد. در این دوره نوع خاصی از نمایش ایجاد شد — به اصطلاح نمایش بازگشت^۱. یکی از نمایشنامه نویسان دوره بازگشت جان درایدن^۲ (۱۶۳۱-۱۷۰۰) است، نمایشنامه های او اغلب تضاد بین عشق قهرمان و وظایف میهن پرستان را با زبانی استادانه در قالب دوبیتی های قهرمانانه^۳ به نمایش می گذاشتند^۴.

دوره رمانتیسیم با نشر کتاب «ترانه های غنایی»^۵ که توسط وردزورث^۶ و کلریج^۷ نوشته شده بود، آغاز شد. در عصر رمانتیسیم نمایشنامه موفقیتی نداشت. در قلمرو رمان هم می توان گفت که دوره ناموفقی بوده است، اما در حوزه های شعر، انواع نثر و مقاله نویسی و نقدهای ادبی موفقیت های چشمگیری دیده شده است (سخنور، بی تا).

دوران ویکتوریا در واقع دوران سلطنت ملکه ویکتوریا است. در این دوره ادبیات در شکل های تخصصی خود مانند زیبایی شنختی، سرگرمی های حرفه ای و نگرانی های اجتماعی افسون شده پیشرفت کرده بود (الکساندر^۸، ۲۰۰۰). در دوره ویکتوریا شاهد احیای دیرهنکام نمایشنامه بودیم (کاردیانسا^۹، ۲۰۱۷). به گفته آلاردایس نیکول^{۱۰} در این زمان تئاترها در بین توده ها بسیار محبوب شدند (نیکول^{۱۱}، ۱۹۴۹). اسکار وایلد^{۱۲} (۱۸۵۴-۱۹۰۰) هم به همراه چندین نمایشنامه نویس مشهور مانند شاو^{۱۳}، جونز^{۱۴} و پینرو^{۱۵} در توسعه نمایش در انتهای دوره ویکتوریا تأثیر بسیار گذاشتند (کاردیانسیا^{۱۶}، ۲۰۱۷). در این دوره ادبیات

1. <https://www.lernhelfer.de/schuelerlexikon/englisch-abitur/artikel/restoration-drama.2023>
2. John Dryden
3. Heroic couplet
4. <https://www.britannica.com/summary/John-Dryden>
5. The lyrical Ballads
6. Wordsworth
7. Coleridge
8. Alexander
9. Kardinsyah
10. Nicoll
11. Nicoll, Allardyce
12. Oscar Wilde
13. Shaw
14. Jones
15. Pinero
16. Kardiansyah

توجه زیادی به اخلاق در جامعه می‌کرد و سعی در به تصویر کشیدن یک زندگی واقع‌گرایانه برای هدایت جامعه به سوی زندگی ایده‌آل از طریق افزایش درک مردم و پرورش حس همدردی داشت. نویسندگان در این دوره به انسانیت مشترک، شیوه‌های زندگی فروتنانه، آرزوهای کوچک و خواسته‌های بی‌نتیجه توجه داشتند (آدامز^۱، ۲۰۰۹).

با شروع دوره مدرن نظام سیاسی-اجتماعی انگلستان با چالش‌های جدید و متعددی روبه‌رو شد. با ظهور معرفت‌شناسی مدرن که همراه با رشد علوم تجربی بود، آموزه‌های مسیحی قرون وسطایی که ریشه در نظام سیاسی-اجتماعی انگلستان داشت به چالش کشیده شد. به همین دلیل جامعه نیز دستخوش تغییر شد. این تغییرات در آثار ادبی، به‌خصوص نمایشنامه تأثیر گذاشت و چالش بین سنت و گفتمان نوظهور را منعکس کرد (انتظار قائم و شاردن، ۱۳۹۹).

جریان فکری پست‌مدرنیسم از میانه قرن بیستم میلادی شروع شد. پست‌مدرنیسم در جهت مخالف مدرنیسم دانست، زیرا مدرنیسم نخبه‌گرا بود، اما پست‌مدرنیسم کانون فکری مستقلی است که به ترکیب و تلفیق اندیشه‌های متفاوت و مختلف از گذشته تا اکنون دست زده است. در قرن بیستم میلادی تغییرات صحنه‌ای از سوی نمایشنامه‌نویسان بزرگی همچون دوک ساکس مینینگن^۲، استانسلاوسکی^۳، مایرهودل^۴، آنتون آر تو^۵، برشت^۶، بکت^۷ و ... به تولید ایده‌های جدید و سبک‌های نویی در خصوص نوشتن نمایشنامه، اجرای تئاتری و بیان زیبایی‌شناسانه منجر شد. ظهور این خلاقیت‌ها، به پیراسته و آراسته شدن فضای صحنه در دوره پست‌مدرنیسم منجر شد (مختاباد امرئی، ۱۳۸۶).

معرفی اثر

کتاب درسی نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ را بلقیس روشن و حسین رحمانی نگاشته‌اند. این کتاب در ۲۸۴ صفحه در انتشارات پیام نور و در سال ۱۳۹۸ به چاپ رسیده است. کتاب دارای مقدمه‌ای به زبان فارسی است که دانشگاه پیام نور در ابتدای همه کتاب‌های خود آن

1. Adams
2. Minningen
3. Stanslavsky
4. Meyerhold
5. Artau
6. Brecht
7. Beckett

را منظور می‌کند، در ادامه به ترتیب یک پیشگفتار، ۱۱ فصل و فهرست منابع و یک پیوست دارد. بخش پیشگفتار شامل دو قسمت تحت عنوان «به دانشجویان» و «به اساتید» است. در انتهای هر فصل دو بخش مجزا برای سؤالات چهارگزینه‌ای و تشریحی در نظر گرفته شده است. در بخش پیوست هم شاهد پاسخ‌های چهارگزینه‌ای هر فصل هستیم که در جداولی تنظیم شده‌اند.

عناوین فصل‌های مختلف در کتاب به شرح زیر است:

جدول ۱ تعداد و عنوان فصل‌ها

شماره فصل	عنوان هر فصل
اول	بازگشت و نمایش و تئاتر قرن ۱۸ ^۱
دوم	مدرسه رسوایی ریچارد برینزلی شریدان ^۲
سوم	رمانتیسیم ^۳
چهارم	تئاتر و نمایش دوره ویکتوریا ^۴
پنجم	مدرنیسم ^۵
ششم	ژان دوان برنارد شاو ^۶
هفتم	قتل در کلیسای جامع تی. اس. الیوت ^۷
هشتم	تئاتر پوچ و پست مدرنیسم ^۸
نهم	در انتظار گودو ساموئل بکت
دهم	با خشم به گذشته نگاه کن جان آوزبورن ^۹
یازدهم	دختران برتر کاریل چرچیل ^{۱۰}

همان‌طور که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، فصل‌های اول، سوم، چهارم، پنجم و هشتم به دوره‌های مختلف ادبی در قرن‌های ۱۷ تا ۲۰ پرداخته و بقیه فصل‌ها به ارائه نمایشنامه‌های مختلف و تجزیه و تحلیل آن‌ها در این قرون اختصاص یافته است.

1. The Restoration and 18th C. Drama and Theater
2. Richard Brinsley Sheridan's The School for Scandal
3. Romanticism
4. Victorian Theater and Drama
5. Modernism
6. George Bernard Shaw's Saint Joan
7. T. S. Eliot's Murder in the Cathedral
8. The theater of the Absurd and Postmodernism
9. John Osborne's Look back in Anger
10. Caryl Churchill's Top Girls

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر آن است که از طریق روش «تحلیل انتقادی» کتاب درسی *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* را بررسی کند. فرایند «تحلیل انتقادی» شامل پنج گام درک مطلب، مقایسه، تحلیل، ارزشیابی و دسته‌بندی مفهومی است. افراد مجرب معمولاً این گام‌ها را به سرعت و هم‌زمان طی می‌کنند (آصف زاده، ۱۳۸۷).

شاخص‌های ده‌گانه منصوریان (۱۳۹۲) شامل تخصص‌گرایی و هدفمندی موضوعی، توان نظری و دلالت‌های کاربردی، توان استنادی و ماهیت میان‌رشته‌ای، جامعیت و روزآمدی، صلاحیت و کارنامه پدیدآورندگان، پاکیزگی نگارشی و ادبی، انسجام محتوایی و ساختاری، همخوانی با نظریه‌های یادگیری، ماهیت تعاملی و توان انگیزشی و ویژگی‌های فیزیکی و ظاهری است.

یافته‌های پژوهش

در ارزیابی کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* با توجه به شاخص‌های منصوریان (۱۳۹۲) یافته‌های زیر به دست آمد:

تخصص‌گرایی و هدفمندی موضوعی

منصوریان (۱۳۹۲) معتقد است که منظور از «تخصصی بودن» محور قرار دادن یک موضوع خاص است و منظور از «هدفمندی موضوعی» آن است که یک کتاب دانشگاهی هدفی صریح و روش را دنبال می‌کند.

کتاب حاضر دارای یازده فصل است. محتوای تمام فصول مرتبط با موضوع کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* است. همچنین مطالب موجود در هر فصل هدف اصلی آن فصل را دنبال می‌کند و تا حد زیادی سازگار با سرفصل دروس مصوب وزارت علوم است.

توان نظری و دلالت‌های کاربردی

کورت لوین به نقل از منصوریان (۱۳۹۲) اظهار می‌کند که «هیچ چیز کاربردی‌تر از یک نظریه خوب نیست». این جمله تضاد بین دو عرصه نظر و عمل را نشان می‌دهد و بر این واقعیت تأکید دارد که هر عملکرد موفق باید پشتوانه نظری محکمی داشته باشد. در

کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* نگارندگان ویژگی دوره‌های مختلف بازگشت، ویکتوریا، رمانتیسم را با توجه به موضوع اصلی کتاب که نمایشنامه است مطرح کردند، نظریه‌های مرتبط با موضوع مورد بحث را به صورت مستند ارائه کرده‌اند هرچند در بعضی مواقع بدون ارجاع است، اما به منبع اصلی این واحد درسی که براساس سرفصل مصوب وزارت علوم کتاب سخنور، *تفسیرهای نمایشنامه*^۱ (۲۰۰۸) است، اشاره‌ای نشده است. همچنین از بین هشت منبع فرعی معرفی شده در آن سرفصل فقط از مارتین اسلین^۲ (۱۹۸۳) استفاده شده است. در کتاب با شواهدی روبه‌رو می‌شویم که آگاهی نویسنده را از دلالت‌های کاربردی در تدوین کتاب نشان می‌دهد، مثلاً دو بخش سؤالات چهارگزینه‌ای و تشریحی در انتهای هر فصل مشاهده می‌شود. این امر نشان‌دهنده اشراق نویسندگان به استفاده از روش‌های آموزشی «یادگیری مبتنی بر پرسش» است. بررسی کتاب نشان داد که نویسندگان تا حد زیادی در بخش کاربردی موفق بوده‌اند، اما در بخش نظری می‌توان گفت که در استناد به منابع تا حدی موفق بوده‌اند.

توان استنادی و ماهیت میان‌رشته‌ای

براساس «نظریه بینامتنیت» بدون توجه به آرا و اندیشه‌های دیگران نمی‌توان اثری به وجود آورد (آلن^۳، ۱۳۸۵). منصوریان (۱۳۹۱) نیز معتقد است که هیچ کتاب یا مقاله‌ای نمی‌تواند در فضای خالی تولید شود، «این شیوه نگارش به آثار علمی نه ممکن است و نه مطلوب». نگارندگان کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* نیز از آرا و اندیشه‌های دیگر متخصصان موضوعی بهره برده‌اند، مثلاً می‌توان از آبرامز^۴ (۱۹۹۹)، فلکتو^۵ (۱۶۶۴)، راپین^۶ (۱۶۷۴)، کانفیلد^۷ (۲۰۰۰) و اون^۸ (۲۰۰۸) نام برد.

برخی مواقع دیده شده است که منابع ارجاع داده شده در متن در فهرست منابع ثبت نشده‌اند و برخی مواقع نیز نویسندگان از درج ارجاعات و منابع استفاده شده در متن، غافل

-
1. Drama Interpretations
 2. Martin Esslin
 3. Allen
 4. Abrams
 5. Flecknoe
 6. Rapin
 7. Canfield
 8. Owen

شده‌اند، البته دیده شده است که تاریخ بعضی از منابع به اشتباه تایپ شده است. مثلاً منابع زیر از جمله مواردی هستند که در فهرست انتهای کتاب وجود ندارند:

1. Gasset (1963:113) p. 166
2. Bigsby (198:363) p. 166
3. Heathfield (2004: 9) p.167

همان‌طور که ملاحظه می‌شود سال چاپ نیز در مورد اثر بیگسبی^۱ است به اشتباه «۱۹۸» ذکر شده است. این امر به دانشجویان امکان مراجعه به متن اصلی برای کسب اطلاعات بیشتر را نمی‌دهد. نکته دیگر آنکه ارجاعات نه تنها در داخل متن، بلکه در انتهای کتاب با روش APA ذکر شده‌اند، در حالی که در متون ادبی غالباً از سبک MLA استفاده می‌شود. استفاده از این سبک دانشجویان را با نحوه ارجاع‌دهی در متون ادبی آشنا می‌کند، به نحوی که در هنگام نوشتن مقالات بتوانند با سبک MLA، ارجاعات خود را هم در بدنه مقاله و همچنین در انتهای مقاله وارد کنند.

در کتاب‌های درسی دانشگاهی بر ثبت منابع استفاده‌شده تأکید زیادی می‌شود. بررسی کتاب حاضر مشخص کرد که ادعاهایی ارائه شده که مرجع آن مشخص نیست، مثلاً در صفحه ۳۹ هنگامی که نویسندگان دوره ادبی «رمانتسم» را معرفی کرده‌اند، مرجع را مشخص نکرده‌اند:

دوره رمانتسم ادبیات را نمی‌توان دقیقاً تاریخ‌گذاری کرد: با این حال انتشار تصنیف‌های غنایی در سال ۱۷۹۸ و مرگ سر والتر اسکات در سال ۱۸۳۲ به ترتیب آغاز و پایان آن محسوب می‌شوند. در این دوره نه تنها در ادبیات، بلکه در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی نیز انقلابی رخ داد. این دوره نشانگر چگونگی سرعت رشد یک کشور صنعتی حاصل از یک کشور کشاورزی است.^۰

جامعیت و روزآمدی

پرداختن کتاب به وجوه مختلف و مرتبط موضوع جامعیت نامیده می‌شود (منصوریان، ۱۳۹۲). در سرفصل هر درس اهداف کلی و ویژه آن مورد توجه قرار گرفته است و در نتیجه معیار خوبی برای ارزیابی جامعیت یک کتاب درسی در سطح دانشگاه به شمار می‌رود. با نگاهی به سرفصل درس *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* و بررسی فصول و محتوای کتاب می‌توان متوجه شد که کتاب مذکور به حد کافی از جامعیت در حوزه موضوعی

1. Bigsby

خود برخوردار نبوده است، زیرا نویسندگان (روشن و رحمانی، ۱۴۰۰) در نگارش کتاب به بحث تئاتر به حد کافی نپرداخته‌اند، هرچند که در عنوان فصل‌ها کلمه تئاتر ذکر شده است «بازگشت، نمایش و تئاتر قرن ۱۸» و «تئاتر و نمایش دوره ویکتوریا» ولی تأکید بیشتر مباحث ارائه‌شده در این فصل‌ها بر معرفی نمایشنامه‌نویس، نمایشنامه و انواع آن است. این در حالی است که در سرفصل مصوب وزارت علوم بر ارائه بحث تئاتر همراه با نمایشنامه تأکید شده است. نکته دیگر آنکه در فصل یازده به جای نمایشنامه/بر شماره نه^۱ کاریل چرچیل^۲، نمایشنامه سالار زنان^۳ ارائه شده است.

برای بررسی بیشتر جامعیت کتاب حاضر مطالب مندرج در بخش بازگشت و اوایل قرن هجدهم با مباحث ارائه‌شده در کتاب «گلچینی از دوره بازگشت و نمایش اوایل قرن هجدهم» (کنفیلد^۴، ۲۰۰۱) مقایسه شد. این کتاب به معرفی نمایشنامه‌ها از سال ۱۶۶۰ تا ۱۷۳۷ پرداخته شده است و بر دو دوره نمایش بازگشت (۱۶۸۸-۱۶۶۰) و نمایشنامه تحول/انقلاب^۵ (۱۶۸۹-۱۷۱۴) متمرکز شده است، البته بخش کوچکی هم به ارائه نمایشنامه‌های اوایل دوره جورجین^۶ (۱۷۳۵-۱۵۱۵) و دوره بعدی جورجین تحت عنوان «نمایشنامه خنده» که از سال ۱۷۷۰ تا دهه ۱۷۸۰ ادامه می‌یابد پرداخته است. این کتاب به نه زیرسبک «عشق قهرمانانه»^۷، «تراژدی سیاسی»^۸، «تراژدی شخصی»^۹، «عشق تراژدی-کمدی»^{۱۰}، «کمدی اجتماعی»^{۱۱}، «کمدی برانداز»^{۱۲}، «طنز اصلاحی»^{۱۳}، «طنز منپسی»^{۱۴} و «کمدی خنده»^{۱۵} پرداخته است. نتیجه مقایسه فصل اول کتاب نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ با محتوای کتاب کنفیلد (۲۰۰۱) نشان‌دهنده آن بود که محتوای هر دو کتاب شباهت‌هایی دارند، اما نحوه چینش فصل‌ها در کتاب کنفیلد منظم‌تر و منطقی‌تر است و براساس انواع مختلف

1. Cloud Nine
2. Caryl Churchill
3. Top Girls
4. Canfield
5. Revolution drama
6. Georgian drama
7. Heroic romance
8. Political
9. Personal tragedy
10. Tragicomic romance
11. Social comedy
12. Subversive comedy
13. Corrective satire
14. Menippean satire
15. Laughing comedy

نمایشنامه‌های دوره بازگشت و اوایل قرن هجدهم است.

نگارندگان کتاب حاضر علاوه بر استفاده از اثرهای قدیمی نوشته شده توسط هورن^۱ (۱۸۴۴) و یا فرای^۲ (۱۹۲۹) از منابع نسبتاً به‌روزی نیز استفاده کرده‌اند. درواقع از ۱۰۶ منبع، ۴۴ منبع بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ به چاپ رسیده‌اند. این نکته را باید یادآور شد که در علوم انسانی منابعی که به‌روز نیستند هنوز مبنای بحث بسیاری از اندیشمندان به‌شمار می‌روند. بنابراین استفاده از منابع قدیمی نمی‌تواند نقطه ضعفی برای کتاب حاضر به‌شمار رود. بررسی کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* مشخص کرد که در نگارش این کتاب فقط از پنج مجله استفاده شده است. این مجلات عبارت‌اند از:

1. *Modern Drama*
2. *The Alighrah Journal of English Studies*
3. *University of Tornado Quartelry*
4. *Interpretations: A Journal of Idea, Analysis, and Criticism*
5. *In Criticism*

هرچند که این مجلات به‌خصوص اولین مجله ارتباط نزدیکی با بحث کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* دارند، اما از مجلات هسته‌ای موضوع مورد نظر این کتاب نیستند. نویسنده می‌توانست برای رفع نیاز دانشجویان دریافتن مجلات هسته‌ای و صرفه‌جویی در وقت آن‌ها از مجلات هسته‌ای در نگارش کتاب مذکور نیز استفاده می‌کرد (منصوریان، ۱۳۹۲). از مجلاتی همچون:

1. *European Drama and Perfromcance Studies*
2. *17th and 18th Century Theatre Research*

صلاحیت و کارنامه پدیدآورنده

تخصص، سابقه آموزشی و پژوهشی نویسندگان و ناشران باتجربه و موفق از عوامل مؤثر در موفقیت و کیفیت یک اثر هستند. ناشران راهنمایان نویسندگان هستند و در طول نگارش یک اثر می‌توانند توصیه‌های ارزشمندی در اختیار نویسندگان قرار دهند (منصوریان، ۱۳۹۲). نویسندگان کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* بلقیس روشن و حسن رحمانی هستند. بلقیس روشن استادیار دانشگاه پیام نور دارای مدرک دکتری و کارشناسی ارشد در رشته زبان‌شناسی همگانی است، رشته ایشان در دوره کارشناسی زبان و ادبیات انگلیسی بوده است. دو کتاب در زمینه زبان و ادبیات انگلیسی مشترکاً به چاپ رسانده است که شامل

1. Horne
2. Frye

درآمدی بر ادبیات ۱ و داستان کوتاه (۱۳۸۹) است. اولین کتاب را با مشارکت عباس سعیدی پور و دومین کتاب با همکاری حسین رحمانی به چاپ رسانده است. حسین رحمانی نیز استادیار دانشگاه پیام نور و دارای مدرک دکتری در رشته زبان‌شناسی و فارغ‌التحصیل رشته زبان و ادبیات انگلیسی در مقطع کارشناسی ارشد و کارشناسی است که در نگارش کتاب داستان کوتاه (۱۳۸۹) با بلقیس روشن مشارکت کرده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود این دو نویسنده در زمینه نگارش کتاب‌های زبان و ادبیات انگلیسی به‌جز یک یا دو کتاب سابقه‌ای ندارند. اکثر مقالات بلقیس روشن مرتبط با رشته زبان‌شناسی همگانی است. تعداد محدودی از مقالات رحمانی بین‌رشته‌ای (زبان‌شناسی و ادبیات انگلیسی) است. سابقه علمی و پژوهشی رحمانی که دانش‌آموخته رشته زبان و ادبیات انگلیسی در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد است نشان می‌دهد که ایشان آشنایی بیشتری با رشته ادبیات زبان انگلیسی دارد. در کل می‌توان گفت که کارنامه علمی این دو نویسنده با موضوع کتاب حاضر سازگاری کافی ندارد و در حد مطلوبی برای نگارش این کتاب نیست. البته همکاری این دو نویسنده با «انتشارات دانشگاه پیام نور» در چاپ کتاب نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ که ناشر موفقی در زمینه کتاب‌های درسی دانشگاهی است، یک امتیاز مثبت برای نویسندگان کتاب محسوب می‌شود.

پاکیزگی نگارشی و ادبی

کتاب درسی موفق از زبانی ساده و سلیس در انتقال مفاهیم برخوردار است و چنانچه خواننده را به مطالعه تشویق کند و آگاهی لازم را بدون استفاده بیش از حد از کلمات را، در اختیار خوانندگان قرار دهد، کتاب کارآمد و اثربخشی خواهد بود. درواقع کتاب درسی در دانشگاه باید به نحوی نوشته شود که موجب ابهام در ذهن دانشجو نشود (منصوریان، ۱۳۹۲). یکی از مواردی که به شفافیت متن کمک می‌کند، استفاده از جملات کوتاه است. درک جملات کوتاه برای خوانندگان، به‌خصوص دانشجویانی که دانش زبانی آن‌ها در سطح کارشناسی است راحت‌تر است.

بررسی‌ها نشان داد که مباحث کتاب نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ چندان دشوار و پیچیده نیست، هرچند که در طول کتاب به جملات طولانی برمی‌خوریم، مانند جمله آخر صفحات ۱۸ و ۱۷۰ که پنج خط است، اما با توجه به سادگی زبان استفاده‌شده، در فهم

مطالب از سوی دانشجویان مشکلی پیش نمی‌آورد. نویسندگان اصول نگارش را تا حد زیادی رعایت کرده است، ولی اشتباهاتی نیز همچون تایپ سال چاپ کتاب هزلت^۱ «۱۸۴۳۰» در فهرست منابع مشاهده می‌شود (ص. ۲۸۰).

انسجام و یکدستی محتوایی و ساختاری

در بررسی کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* به بررسی دو مؤلفه انسجام^۲ و یکدستی^۳ نیز پرداخته شد. لاکتا و دراکولیچ^۴ (۲۰۱۵) معتقدند که نگارش باید با استفاده از روش‌شناسی نظام‌مند، ساختار و نظم منطقی فصل‌ها و بخش‌های آن باشد. در بحث انسجام محتوایی مشخص شد که پیوند منطقی میان مطالب خرد و کلان هر فصل و در نهایت کل کتاب وجود دارد؛ به عبارتی موضوع اصلی کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* است که در طول کتاب به آن پرداخته شده است. اما نکته قابل ذکر آن است که در این کتاب به موضوع تئاتر و تحول آن در دوره‌های مختلف ادبی به حد کفایت توجه نشده است، هرچند که عنوان فصل یک و سه همراه به ترتیب «بازگشت و نمایش و تئاتر قرن ۱۸» و «تئاتر و نمایش دوره ویکتوریا» بوده است. موضوع دیگری که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است ارائه نکردن مطالب در فصل‌های مختلف با یک ساختار منظم و هماهنگ است، به خصوص فصل‌هایی که مرتبط با دوره ادبی هستند. مثلاً در فصل اول که تحت عنوان «بازگشت و نمایش و تئاتر قرن ۱۸» است پس از ارائه مقدمه‌ای در خصوص نمایش و تئاتر، از درآیدن صحبت به میان آورده و از آثار مختلف او نام برده است و سپس بر روی دو نمایشنامه معروف او تحت عنوان *ازدواج به سبک روز*^۵ و همه چیز برای عشق^۶ متمرکز شده و به تجزیه و تحلیل آن‌ها پرداخته است. بعد از آن بلافاصله از ویلیام ویچرلی^۷ نام برده شده و بدون هیچ مقدمه‌ای از او و آثارش بخشی از متن اصلی نمایشنامه او را تحت عنوان *همسر روستایی*^۸ آورده است. در بخشی از این فصل که از ویلیام کنگریو^۹ صحبت به میان آمده است فقط چهار

1. Hazlitt
2. coherence
3. consistency
4. Laketa and Drakulic
5. *Marriage a La Mode*
6. *All for Love*
7. William Wycherley
8. *The Country Wife*
9. William Congreve

نمایشنامه‌ او معرفی و بلافاصله بخشی از متن اصلی یکی از نمایشنامه‌های او ارائه شده است، بدون آنکه مشخص شود این متن مربوط به کدام یک از نمایشنامه‌های کنگریو است. در فصل سوم هم در ارائه مطالب هم چندان نظم منطقی و مشخصی وجود ندارد. از یک نمایشنامه‌نویس مطالب بیشتری ارائه شده است و از دیگری کمتر. در نهایت می‌توان گفت که این گونه بی‌نظمی‌ها موجب سردرگمی خوانندگان می‌شود.

اما فصل‌های دوم، ششم، هفتم، نهم، دهم و یازدهم که عناوین یک نمایشنامه خاص را به خود اختصاص داده‌اند از ساختار منسجم‌تری برخوردارند. مثلاً فصل دوم تحت عنوان «مدرسه رسوایی مدرسه رسوایی ریچارد برینزلی شریدان»^۱ است. در این فصل ابتدا زندگی‌نامه نمایشنامه‌نویس، معرفی آثار مختلف او و سپس بر یک نمایشنامه متمرکز شده و نوع آن را مشخص کرده و به تجزیه و تحلیل نمایشنامه پرداخته است و در لابه‌لای بحث خود برای تقویت نکته مورد نظر بخشی از متن اصلی نمایشنامه آورده شده است.

با توجه به شواهد ارائه شده می‌توان گفت که نویسندگان تا حدی نه چندان قابل قبول معیار «انسجام» را رعایت کرده‌اند. در خصوص «یکدستی» که در واقع مربوط به ثبات در شکل ظاهری کلمات استفاده شده در طول کتاب است، می‌توان گفت که دقت لازم صورت گرفته است و تناقضی در طول کتاب دیده نشده است.

۸. همخوانی با نظریه‌های یادگیری

به نقش نظریه‌های یادگیری در تدوین کتب درسی دانشگاهی نباید بی‌توجه بود. نظریه یادگیری اکتشافی جروم برونر را می‌توان معیار بررسی این شاخص در کتاب درسی نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰ قرارداد. براساس این نظریه دانشجویان باید از طریق حل مسئله به کشف روابط بین پدیده‌ها رسیده و راه حل مسئله را خود کشف کنند. در واقع این نظریه به نقش فعال دانشجو و درگیر شدن او در امر یادگیری اشاره دارد (سیف، ۱۳۹۳). بررسی محتوای کتاب حاضر نشان‌دهنده آن است که مطالب مستقیماً بدون آنکه دانشجو تلاشی کند در اختیار او قرار داده شده است. مسلماً این گونه روش ارائه مطالب نمی‌تواند به درگیری دانشجو با محتوا منجر شود، به نحوی که یادگیری عمیق اتفاق افتد و موجب ایجاد رضایت در دانشجو شود. کتاب درسی شامل داده‌های مرتبط با موضوع را که باید به نحوی ارائه دهد تا زمینه‌های لازم برای اندیشیدن دانشجو فراهم آید و موجبات پویایی ذهن او

1. Richard Brinsley Sheridan's The School for Scandal

شود. در این راستا نویسندگان موفق عمل کرده‌اند به این نحو که در انتهای هر فصل دو دسته سؤال چهارگزینه‌ای و تشریح تدوین کرده‌اند.

ماهیت تعاملی و توان انگیزشی

وجود تعامل بین نویسنده و خواننده یکی از نکات مهم در ارزشیابی کتاب درسی است (منصوریان، ۱۳۹۲). تعامل می‌تواند از طریق فضای مجازی به افزایش کیفیت کتاب منجر شود، زیرا نویسندگان می‌توانند مطالب به‌روز را در اختیار مخاطبان خود قرار دهند و از طرفی خوانندگان نیز می‌توانند سؤالات خود را از نویسندگان پرسند و این امر در نهایت به بازنگری و اصلاح مجدد کتاب و افزایش کیفیت کتاب منجر شود. اما آنچه مسلم است هیچ امکان ارتباطی بین نویسندگان کتاب حاضر با مخاطبان آن‌ها در نظر گرفته نشده است و رویکرد کتاب کاملاً یک‌طرفه و غیرتعاملی است.

ویژگی‌های فیزیکی و توان انگیزشی

از جمله مواردی که در تدوین کتاب باید مورد توجه قرار گیرد «ویژگی‌های ظاهری» کتاب است. این ویژگی‌ها نقش مهمی در خواندنی شدن کتاب دارند (ظفری و رحمانی، ۱۴۰۰). طراحی زیبای جلد کتاب، صحافی، شیرازه مناسب و تخصصی بر جذابیت کتاب می‌افزاید و به پذیرش بیشتر آن توسط مخاطبان منجر می‌شود (منصوریان، ۱۳۹۲). آرام بن و همکاران (۲۰۱۶) به‌مانند منصوریان (۱۳۹۲) به ویژگی‌های فیزیکی کتاب توجه می‌کنند. آن‌ها معتقدند که کیفیت بصری جلد کتاب باید وابسته به موضوع بوده و از تنوع زیادی برخوردار باشد. ایجاد ارتباط میان روی جلد، عطف و پشت جلد با موضوع کتاب از ملزومات طرح جلد کتاب است، همچنین استفاده از رنگ‌های متضاد سبب جذابیت حروف می‌شود. افشار (۱۳۹۲) نیز معتقد است که طراحی جلد کتاب درواقع نوعی طراحی بسته‌بندی به حساب می‌آید. در طراحی جلد کتاب به جزئیات فنی همانند طراحی بسته‌بندی اشیاء باید توجه داشت (افشار، ۱۳۹۲).

نصر و همکاران (۱۳۸۵) معتقدند که شناسایی کتاب از روی جلد آن صورت می‌گیرد و نیاز است که روی جلد عنوان کتاب، نام نویسنده یا نویسندگان و ناشر درج شود. بر روی جلد و پشت کتاب حاضر مشاهده شد که عنوان کتاب و نام نویسندگان به دو

زبان فارسی و انگلیسی نوشته شده است. با توجه به قطع وزیری کتاب، سائز قلم فارسی استفاده شده برای عنوان کتاب بزرگ‌تر، ضخیم‌تر و مناسب‌تر از قلم انگلیسی است، اما سائز قلم استفاده شده برای نام نویسندگان هم بر روی جلد به زبان انگلیسی و هم پشت جلد به فارسی کوچک است.

از نظر جمالی زواره و همکاران (۱۳۸۷) رنگ مطلوب جلد کتاب باید از سه رنگ یا بیشتر تشکیل شده باشد. با نگاهی به جلد کتاب می‌توان دریافت که بیش از سه رنگ در طراحی جلد کتاب استفاده شده که شامل رنگ‌های سیاه، زیتونی، سفید و زرد نارنجی است. در زمینه سیاه وسط جلد کتاب دو صورتک خندان و گریان که نماد نمایشنامه است با ترکیبی از رنگ‌های زیتونی، سفید و زرد نارنجی طراحی شده است که جذابیت خاصی به جلد کتاب داده است، از طرفی عکس‌های نمایشنامه‌نویسان قرن ۱۷ تا ۲۰ نیز به صورت سیاه و سفید در زیر این ماسک‌ها گذاشته شده‌اند که توجه مخاطبان را به خوبی به خود جلب می‌کند. فضای رنگ استفاده شده در پشت جلد بیشتر سفید و در روی جلد بیشتر سیاه است، این تضاد جذابیت ویژه‌ای به جلد کتاب داده است و از نقاط قوت اثر حاضر است. یکی دیگر از ویژگی‌های فیزیکی یک کتاب درسی خوب وجود تصاویر است. براساس نظر نظری منظم و موسوی (۱۳۹۵) تصاویر از عوامل تأثیرگذار بر فرایند یادگیری-یاددهی است. تصاویر و عکس‌ها در کتاب‌های درسی در واقع بخشی از محتوا هستند، به همین دلیل گزینش و قرار دادن آن‌ها در جای مناسب وقت کافی می‌طلبد. البته باید به این نکته توجه کرد که درج عکس‌ها و تصاویر مرتبط باید موجب سهولت امر یادگیری شود، نه ایجاد سردرگمی در دانشجویان و ایجاد شکاف بین متن و عکس (آرمند و ملکی، ۱۳۹۱، به نقل از بهرام بیگی، ۱۳۹۵). لاکتا و دراکولیچ^۱ (۲۰۱۵) بر استفاده هماهنگ و منسجم از متن، تصویر و نقشه در کتاب‌های درسی تأکید دارند. روشن و رحمانی (۱۳۹۸) در کتاب خود از عکس‌های نمایشنامه‌نویسان و صحنه‌هایی از بازیگران در حین نمایش استفاده کرده‌اند. هرچند که این عکس‌ها سیاه و سفید و مبهم‌اند و شفافیت لازم را ندارند، اما تا حدی موجب ایجاد تنوع در کتاب شده‌اند، مثلاً عکس ایسن^۲ در صفحه ۹۲ و صحنه نمایش ژان دوان^۳ در صفحه ۱۰۷.

1. Laketa and Drakulic

2. Ibsen

3. Saint Joan

رنگ برگ‌های کاغذ کتاب خاکستری روشن و چرک است، این موضوع باعث شده است که حروف تایپ‌شده سیاه کم‌رنگ‌تر به نظر آیند و خوانایی لازم را نداشته باشند. رضی (۱۳۸۵) به حروف‌نگاری کلمات و نقش آن‌ها در جذابیت کتاب توجه ویژه‌ای داشته و معتقد است که نوع، اندازه و رنگ حروف در جلب توجه مخاطبان و همچنین چشم‌نوازی مطالب مؤثر است. مطالبی که به صورت ایتالیک تایپ شده‌اند بسیار نازک‌اند و در خوانایی دانشجویان تأثیر منفی می‌گذارند و همچنین توضیحات زیر عکس‌های موجود در کتاب ناخواناست و در مواردی فقط نقطه‌های به هم چسبیده سیاه به نظر می‌آیند، مثلاً توضیحات زیر عکس سینگ^۱ در صفحه ۸۴. اما نقطه قوت این اثر آن است که عنوان‌های مطالب در متن کتاب بزرگ‌تر و پررنگ‌تر نوشته شده‌اند. اندازه حروف و عبارت‌ها و پررنگی آن‌ها در جلب توجه دانشجویان و جذابیت کتاب مؤثر واقع شده، هرچند که از رنگ‌های متنوع برای نوشتن حروف استفاده نشده است. درنهایت می‌توان نتیجه گرفت که نویسندگان در به کارگیری ویژگی‌های فیزیکی لازم در کتاب کاملاً موفق نبوده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

کتاب درسی دارای ویژگی‌های گوناگونی است و موفقیت نسبی یک کتاب درسی به چگونگی سازگاری بخش‌های مختلف کتاب با اصول کتاب‌های درسی دارد. در این پژوهش از اصول ده‌گانه منصوریان (۱۳۹۲) برای بررسی کتاب *نمایشنامه قرن ۱۷ تا ۲۰* (۱۳۹۸) استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در بخش «تخصص‌گرایی و هدفمندی» مشخص شد که مطالب ارائه‌شده در کتاب با مباحث مصوب در سرفصل دروس این رشته تا حد زیادی سازگار است و تمام مطالب مرتبط با نمایشنامه است که موضوع این کتاب است. در بخش «توان نظری و دلالت‌های کاربردی» مشخص شد که نویسندگان این بخش از اندیشه‌های سایر نظریه‌پردازان استفاده کرده‌اند، هرچند که از مطالب سخنور استفاده نشده است، ولی می‌توان گفت که تا حدی موفق بوده‌اند. از نظر «دلالت‌های کاربردی» نویسندگان با ارائه سؤال‌هایی در آخر هر فصل تا حد زیادی موفق شده‌اند که دانشجویان را وادار به استفاده کاربردی از دانش فراگرفته در فصل مربوطه کنند. در طول کتاب «توان

1. Synge

استنادی» نویسندگان بررسی شد. یافته‌ها بیانگر آن هستند توان استنادی نویسندگان در کتاب تا حد قابل قبولی نبوده است، زیرا از سبک ارجاع دهی MLA استفاده نشده و همچنین پاراگراف‌هایی در متن ارائه شده است که مرجع آن مشخص نیست. در برخی موارد که مشخصات مرجع در متن ثبت شده در فهرست منابع اشاره‌ای به آن منبع نشده است. همچنین در درج سال چاپ کتاب نیز اشتباهاتی صورت گرفته است. رشته تحصیلی و کارنامه علمی نویسندگان با موضوع کتاب حاضر در حد قابل قبولی سازگار نیست. از بعد رعایت اصول نگارش می‌توان گفت که نویسندگان این اصول را تا حد قابل قبولی رعایت کرده‌اند. انسجام و یکدستی محتوای کتاب رعایت شده است، فصل‌بندی کتاب تا حد بسیار زیادی سازگار با سرفصل مصوب وزارت علوم است. در واقع انسجام کلی کتاب از جهت ارتباط فصل‌ها با یکدیگر و همچنین انسجام درونی فصل‌ها رعایت شده است. اما نکته درخور توجه این است که عنوان فصل‌های کتاب به دو دسته دوره ادبی و نام نمایشنامه‌نویس تقسیم می‌شود. ساختار ارائه مطالب در فصل‌هایی که با عنوان نمایشنامه مشخص شده است تا حدودی مشابه است، اما ارائه مطالب در فصل‌هایی که مرتبط با دوره ادبی‌اند، ساختار یکسانی ندارند. در واقع معرفی نمایشنامه‌نویس و آثار او، تجزیه و تحلیل نمایشنامه و ارائه بخشی از متن اصلی نمایشنامه با یک نظم مشخص در هر فصل ارائه نشده است. نویسندگان کتاب مذکور در استفاده از «نظریه یادگیری اکتشافی» جروم برونر موفق نبوده‌اند، هرچند که سعی کرده‌اند در انتهای هر فصل سؤالات چهارگزینه‌ای و تشریحی ارائه داده‌اند. از لحاظ «ماهیت تعاملی» می‌توان گفت که کتاب ماهیت یک‌طرفه دارد و از این جهت عملکرد نویسندگان قابل قبول نیست. «ویژگی‌های فیزیکی» اثر در بخش جلد کتاب با توجه به اینکه بیش از سه رنگ در طراحی جلد استفاده شده و از نماد نمایشنامه‌چهره خندان و گریان که با موضوع کتاب ارتباط زیادی دارد، روی جلد درج شده است، می‌توان گفت که تا حد زیادی قابل قبول است. اما کتاب در استفاده از قلم مناسب برای معرفی نام نویسندگان روی جلد و پشت کتاب موفق نبوده است. عکس‌های استفاده شده در متن کتاب سیاه‌وسفید است، غالباً مبهم‌اند و شفافیت لازم را ندارند که از نقاط ضعف کتاب به‌شمار می‌رود. در آخر می‌توان گفت که کتاب نیاز به بازنگری جدی برای رفع نواقص مطرح شده دارد تا بدین طریق میزان اثربخشی کتاب برای دانشجویان کارشناسی رشته زبان و ادبیات انگلیسی افزایش یابد.

فهرست منابع

- آلن، گراهام (۱۳۸۵)، *بینامتنیت*، ترجمه پیام یزدان جو، تهران، نشر مرکز.
- افشار مهاجر، کامران (۱۳۹۲)، *پایه و اصول صفحه‌آرایی*، تهران، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- انتظار قائم، شهاب، شاردن، ژان ژاک (۱۳۹۹)، *بازنمایی چالش‌های نظام سیاسی اجتماعی انگلستان در آغاز دوره‌ی مدرن در نمایشنامه‌ی انتقام آنتونیو اثر جان مارستون*، پژوهش ادبیات معاصر جهان، شماره ۸۲، ص ۳۶۶-۳۴۳.
- آرام بن، فرشته، اسدی، شهریار، صنوبر، مهدی (۲۰۱۶)، *طراحی حروف جلد کتاب در آغاز هزاره سوم، سومین کنفرانس مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی در آغاز هزاره سوم*.
- آرمند، محمد، ملکی، حسن (۱۳۹۱)، *مقدمه‌ای بر شیوه طراحی و تألیف کتاب درسی دانشگاهی*، تهران، سمت.
- بهرام بیگی، مهری (۱۳۹۵)، *نقش تصویر و رنگ آن در کتاب‌های درسی و دانشگاهی و تأثیر آن در آموزش زبان بیگانه، ترویج علم، سال هفتم، شماره دهم، ص ۵۳-۳۷*.
- حسینی، سید محمدحسین (۱۳۹۷)، *نقدی بر کتاب رویکردهای نظری و عملی تدوین برنامه‌های درسی در آموزش عالی*، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۴۳، ص ۱۱۶-۱۴۱.
- جمالی زواره و همکاران (۱۳۸۷)، *معیارهای ارزیابی کتاب‌های درسی دانشگاهی، مجله پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۱۹، ص ۳۱-۷*.
- رضی، احمد (۱۳۸۵)، *شاخص‌های ارزیابی و نقد کتاب‌های درسی دانشگاهی*، تهران، سمت.
- سخنور، جلال (بی‌تا)، *تحلیل ادبیات انگلیس در عصر رمانتیک، پژوهشنامه علوم انسانی*.
- سیف، علی اکبر (۱۳۹۵)، *اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی*، تهران، نشر دوران.
- مختاباد امرئی، سید مصطفی (۱۳۸۶)، *پست مدرنیسم و تئاتر، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۴، ص ۸۱-۹۰*.
- منصوریان، یزدان، ۱۳۹۱، *سهم نویسنده در پیدایش اثرش، پایگاه خبری لیزنا، سخن هفته، شماره ۱۱۶*, <http://lisna.ir>
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۲)، *صد ویژگی کتاب‌های دانشگاهی کارآمد و اثربخش، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۲۹، ص ۱۷-۱*.
- نصر، احمدرضا و همکاران (۱۳۸۵)، *بررسی میزان تحقق معیارهای تدوین کتاب‌های درسی در کتاب‌های دوره کارشناسی علوم تربیتی، کتاب درسی دانشگاهی (۱): ساختارها و ویژگی‌ها، تهران، سمت*.
- نظری منظم، هادی، موسوی، سید رضا (۱۳۹۵)، *نقد و بررسی نقش آموزشی تصویر در کتاب‌های آموزش زبان عربی به غیرعرب‌زبان‌ها، پژوهش و نگارش کتب دانشگاه، شماره ۳۹، ص ۴۴-۲۶*.

Adams, James Eli (2009), *A History of Victorian Literature*, Chicester, Wiley-Blackwell.

Alexander, Michael (2000), *A History of English Literature*. London, Macmillan Press Ltd.

Canfield, J. Douglas (2001), *Broadview Anthology of Restoration and Early Eighteenth-Century Dram*, 1st edition, Broadview Press.

Charalambous, A. C. (2011), *The Role and Use of Course Books in EFL*, (Master's thesis in ELT), Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED524247.pdf>.

Frye, Hall (1929), *Visions and Chimeras*, London, Greenwood.

- Horne, Richard Henry (1844), *A New Spirit of the Age*, Vol.2. New York, Harper and Broghers.
- <https://www.britannica.com/art/theatre-art>
- <https://www.britannica.com/dictionary/drama>
- Kardinsyah, M. Yuseano (2018), English Drama in the Late of Victorian Period (1880-1991): Realism in Drama Genre Revival. *Teknosastick*, Vol. 15, No. 2, pp. 64-68.
- Laketa, S., & Drakulić, D. (2015), Quality of Lessons in Traditional and Electronic Textbooks, *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 13(1), 117-127.
- Lee, S. M. (2013), The Development of Evaluation Theories for Foreign Language Textbooks, *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 17(2), 69-89.
- Liotard, Jean -Francois (1984), *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, Translated by Geoff Bennington and Brian Massouri, University of Minneapolis Press, Minneapolis.
- Mukundan, J. (2014), Evaluation of Malaysian primary English language textbooks, *Advances in Language and Literary Studies*, 5(5), 5-9.
- Nicoll, Allardyce (1949), *The Audience. The History Of Late Nineteenth Century Drama*. Cambridge, University Press. pp. 7-26.
- Owen, S. J. (2008), *A Companion to Restoration Drama*, Oxford, Blackwell Publishing Ltd.
- Oxford Dictionaries (2012), Textbook Definition, www.oxforddictionaries.com.
- Roshan, Belghis, Rahmani, Hossein (2021), *Drama (17th-20th C.)*, Payam Noor University Press, Iran.
- Serasi, R., Fatimah, L., Hakim, M. A. R., & Anggraini, D. (2021), A Textbook Evaluation On English Textbook Entitled "Grow With English" Used By Students Of MI Nurul Huda Bengkulu City, *Al-Lughah: Jurnal Bahasa*, 10(1), 21-31.
- Sikorova, Z. (2011), The role of textbooks in lower secondary schools in the Czech Textbooks, *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 17(2).
- Sokhanvar, J. (2008), *Drama Interpretations*, Tehran, Rahnama.

